

MINISTERSTWO
ŚRODOWISKA

Tytuł:

Informacja na temat źródeł finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska w Polsce, roli Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz stanu wykorzystania środków finansowych na ochronę środowiska.

Cel przedłożenia:

material dla
Senackiej Komisji Środowiska

Opracowany przez:

Departament Funduszy Ekologicznych

Przyjęty przez:

kierownictwo resortu 4 marca 2016 r.

Zatwierdzony przez:

(z up. Ministra Środowiska)

Warszawa, 4 marca 2016 r.

Spis treści

1. System finansowania ochrony środowiska w Polsce	4
1.1. Krajowe źródła systemu finansowania	5
1.2. Zewnętrzne źródła systemu finansowania	5
1.3. Dane statystyczno-finansowe	5
2. Zagraniczne źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce.....	7
2.1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013	9
2.2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020	14
2.3. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy (MF EOG i NMF)	16
2.4. Regionalne Programy Operacyjne.....	17
2.5. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko - sektor energetyka 2007-2013 oraz 2014- 2020	18
2.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 oraz 2014-2020	18
2.7. LIFE	19
3. Rola Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	20
3.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	20
3.2. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska a Bank Ochrony Środowiska	22
3.3. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	23
3.4. Wspólna strategia działania NFOŚiGW i WFOŚiGW	24
4. Załączniki:.....	26

Wykaz skrótów

CKPŚ – Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych (jednostka organizacyjna Lasów Państwowych)

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

FS – Fundusz Spójności

IC – Instytucja Certyfikująca

IZ – Instytucja Zarządzająca

IP- Instytucja Pośrednicząca

IW – Instytucja Wdrażająca

KE – Komisja Europejska

KPOŚK – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

LPI – Lista projektów indywidualnych

MŚ – Ministerstwo Środowiska

NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

POIiŚ - Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko

RLM – Równoważna Liczba Mieszkańców

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RPO – Regionalne Programy Operacyjne

UE – Unia Europejska

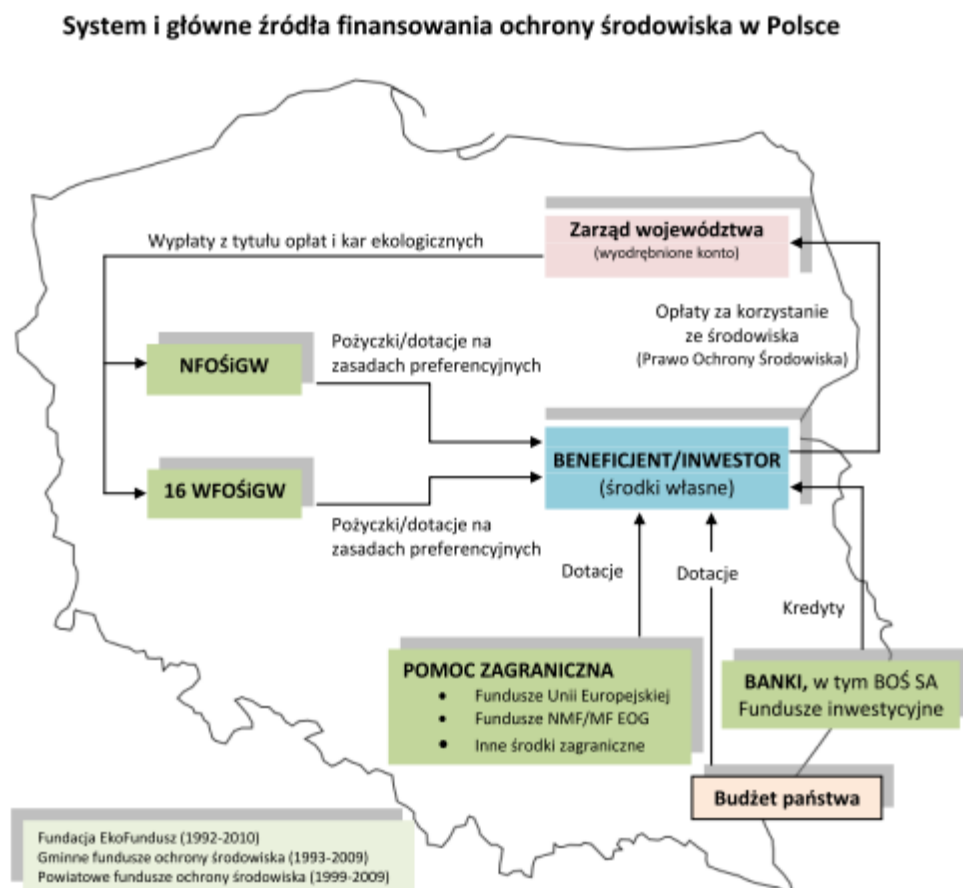
WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

1. System finansowania ochrony środowiska w Polsce

System finansowania zadań z obszaru ochrony środowiska tworzą instytucje, instrumenty ekonomiczne oraz przepisy określające zasady gromadzenia, a także tryb wykorzystania środków finansowych w celu poprawy jakości środowiska naturalnego.

W Polsce funkcjonuje synergiczny system finansowania przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska, oparty na źródłach krajowych (opłaty i kary) oraz źródłach zagranicznych (środki pochodzące z programów operacyjnych w ramach polityk UE lub środki przekazywane na mocy porozumień międzynarodowych). Inwestycje w ochronie środowiska są w głównej mierze realizowane przez samorzady, państwowe jednostki budżetowe, parki narodowe, przedsiębiorców i osoby prywatne. Filarem systemu są fundusze ekologiczne tj. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), będący państwową osobą prawną, 16 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (WFOŚiGW), będących samorządowymi osobami prawnymi. Do 2010 r. funkcjonowały również w tym systemie powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska. Od 2010 r. ich rolę przejęły budżety powiatów i gmin, z których bezpośrednio finansowane są zadania z zakresu ochrony środowiska.

Poniższy wykres prezentuje obieg środków (krajowych i zagranicznych) z uwzględnieniem instytucji (NFOŚiGW, WFOŚiGW) oraz odbiorców końcowych.

Źródło: „System finansowania ochrony środowiska w Polsce”, Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu COP 19, Warszawa 2013 r.”.

1.1. Krajowe źródła systemu finansowania

Specyfika polskiego systemu finansowania ochrony środowiska polega na kierunkowym, ściśle określonym wydatkowaniu środków pochodzących z opłat i kar za korzystanie ze środowiska na działania w sferze rozwoju zrównoważonego. W ten sposób, realizowana jest w Polsce zasada „zanieczyszczający płaci”, a uzyskane dzięki temu środki, przekazywane są na inwestycje ograniczające zanieczyszczenie środowiska.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska **do środków finansowo-prawnych ochrony środowiska należą w szczególności: opłata za korzystanie ze środowiska; administracyjna kara pieniężna; zróżnicowane stawki podatków i innych danin publicznych służące celom ochrony środowiska.**

Wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska stanowią przychody Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz dochody budżetów powiatów i budżetów gmin.

Dodatkowo, zadania związane z ochroną środowiska są współfinansowane również ze **środków budżetu państwa** (np. zadania związane z gospodarką wodną realizowane przez regionalne zarządy gospodarki wodnej).

1.2. Zewnętrzne źródła systemu finansowania

Do źródeł będących w dyspozycji Ministra Środowiska należą:

- fundusze unijne w ramach polityki spójności UE (Fundusz Spójności oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego),
- fundusze „norweskie” (Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego).

Inwestycje związane z ochroną środowiska wspierane są z również innych środków zewnętrznych, **nie będących w dyspozycji Ministra Środowiska**, np. inwestycje na terenach wiejskich realizowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW), lokalne inwestycje wspierane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) zarządzanych przez samorzady województw, inwestycje dotyczące efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii wspierane z funduszy unijnych w dyspozycji Ministra Energii, inwestycje wspierane w ramach Instrumentu LIFE, którym zarządza bezpośrednio KE.

Szczegółowe informacje nt. programów będących w dyspozycji Ministra Środowiska zostały opisane w rozdziale drugim.

1.3. Dane statystyczno-finansowe

Badania GUS¹ wskazują, że w ostatniej dekadzie nastąpił wzrost nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska². Wielkość tych nakładów w 2014 r. wyniosła ok. 14,2 mld zł i była wyższa o 31

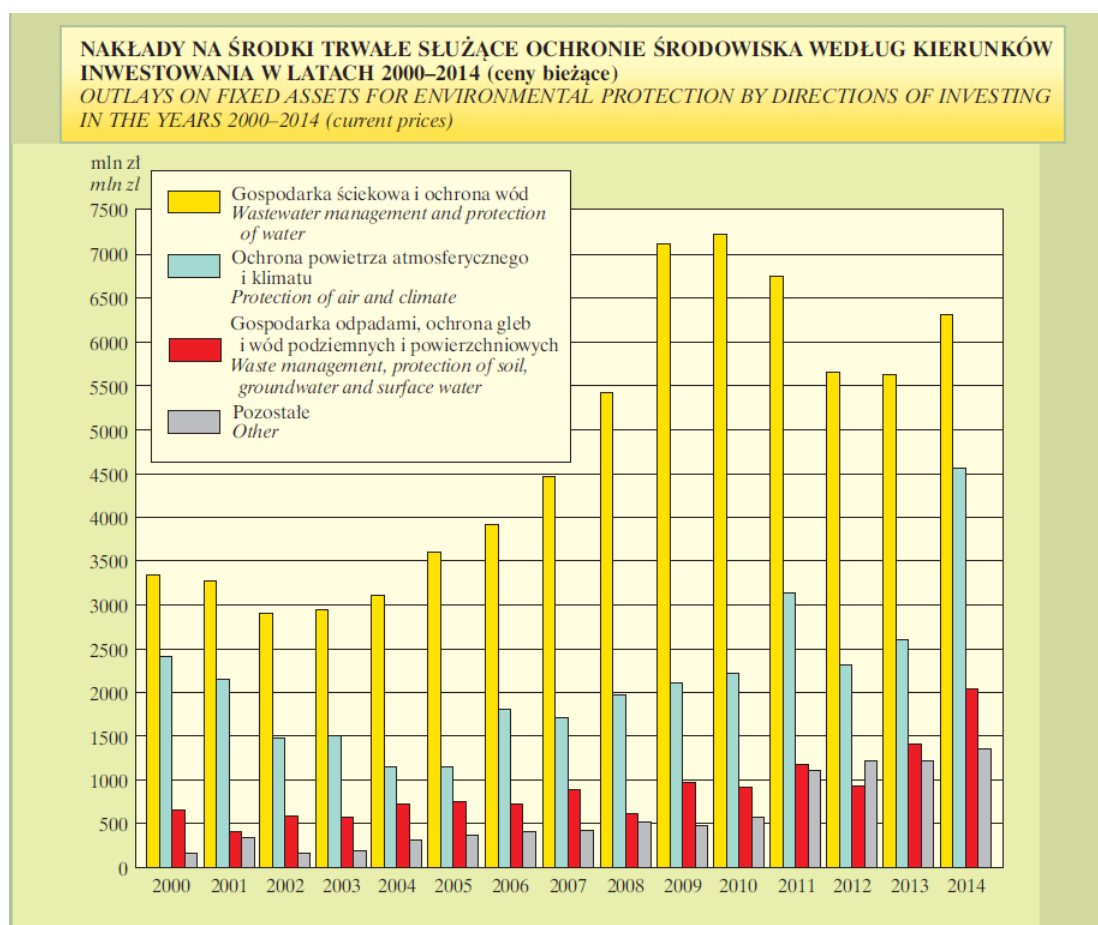
¹„Ochrona środowiska 2015”, GUS Warszawa 2015 r.

²Zgodnie z metodyką GUS „**nakłady na środki trwałe**” – to nakłady na: nabycie gruntów (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu); budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej (w tym m.in. na roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe); urządzenia techniczne i maszyny; środki transportu; narzędzia, przyrządy,

% niż rok wcześniej. W relacji do PKB nakłady na środki trwałe na ochronę środowiska utrzymują się od kilku lat na poziomie 0,6-0,8%.

W strukturze finansowania nakładów na środki trwałe na ochronę środowiska w 2014 r. środki własne przedsiębiorstw stanowiły 51%; środki z zagranicy 19%; fundusze ekologiczne 16%, pożyczki i kredyty krajowe (w tym bankowe) 25%; środki z budżetu państwa ok. 2%; inne środki (w tym nakłady niefinansowe) 3%.

Biorąc pod uwagę strukturę grup inwestorów w ochronę środowiska główną grupę stanowią przedsiębiorstwa (ich udział w nakładach w 2014 r. to ok. 70%), kolejną grupę stanowią gminy (ok. 23% udziału), a następnie jednostki budżetowe (7%).

Źródło: „Ochrona środowiska 2015”, GUS

Wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska

Zgodnie z Programem badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2014³ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej sporządza informację o wpływach z tytułu opłat i kar oraz ich redystrybucji. Poniżej prezentowane są tabele zawierające zbiorcze dane w ww. dziedzinie.

ruchomości i wyposażenie; inne środki trwałe, których celem jest uzyskanie efektów ochronnych lub efektów w gospodarce wodnej.

³Załącznik do Dz. U. z 2013 r., poz. 1159 ze zm.

Tabela 4 Wpływy z tytułu opłat przekazane przez urzędy marszałkowskie do budżetów środowiskowych oraz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (mln zł)

Wyszczególnienie	2012 r.		2013 r.		2014 r.		6/4
	kwota	%	kwota	%	kwota	%	
1	2	3	4	5	6	7	8
Budżety gmin	549,8	30,0%	265,0	30,2%	454,4	29,1%	171,5%
Budżety powiatów	183,3	10,0%	88,0	10,0%	158,8	10,2%	180,5%
Wojewódzkie fundusze	715,3	39,1%	342,3	39,0%	617,0	39,5%	180,3%
Narodowy Fundusz	382,4	20,9%	183,0	20,8%	330,2	21,2%	180,4%
Razem	1 830,8	100,0%	878,3	100,0%	1 560,4	100,0%	177,7%

Źródło: „Informacja o wpływach z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska oraz redystrybucji tych wpływów za rok 2014” NFOŚiGW, maj 2015 r., str. 6.

Tabela 5 Wpływy z tytułu kar na rzecz poszczególnych budżetów środowiskowych oraz funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej w latach 2012 - 2014 r.(mln zł)

Wyszczególnienie	2012 r.	2013 r.	2014 r.
Budżety gmin	1,9	0,9	0,8
Budżety powiatów	0,9	0,5	0,4
Wojewódzkie fundusze	3,3	1,7	1,3
Narodowy Fundusz	5,1	5,2	3,7
GIOŚ / budżet państwa	1,7	1,5	1,3
Razem	12,9	9,8	7,5

Źródło: „Informacja o wpływach z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar pieniężnych za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska oraz redystrybucji tych wpływów za rok 2014” NFOŚiGW, maj 2015 r., str. 9.

2. Zagraniczne źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce

Zagraniczne środki przeznaczone na inwestycje w ochronie środowiska w głównej mierze pochodzą z budżetu Unii Europejskiej oraz ze środków przyznanych w ramach porozumień międzynarodowych. Środki zagraniczne są przekazywane beneficjentom realizującym projekty w zakresie ochrony środowiska w ramach dotacji bezzwrotnych lub tzw. instrumentów finansowych (pożyczki, inwestycje kapitałowe).

Minister Środowiska dysponuje środkami na ochronę środowiska w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 – przeznaczono na ten cel ok. **5 mld euro** oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, w ramach którego przeznaczono ok. **3,5 mld euro**. Do programów koordynowanych przez Ministra Środowiska należy zaliczyć również Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z których w perspektywie 2009-2014 przeznaczono łącznie ok. **180 mln euro**.

Działania związane z ochroną środowiska, są również dofinansowane ze środków pozostających w dyspozycji Ministra Energii w ramach:

- PO IiŚ 2007-2013 Oś priorytetowa IX *Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna* - przeznaczono ok. **748 mln euro** alokacji UE, na zmniejszenie oddziaływania sektora energetyki na środowisko,
- PO IiŚ 2014-2020, Priorytet I *Zmniejszenie emisyjności gospodarki* - przeznaczono ok. **1,8 mld euro** alokacji UE na inwestycje w zakresie m.in. wspierania wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej z OZE, poprawy efektywności energetycznej w budynkach, likwidacji niskiej emisji.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) zarządzanego przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi: w perspektywie 2007-2013 dofinansowywano w ramach Osi priorytetowej II *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich* – alokacja UE **2,4 mld euro**; m.in. działania w zakresie zrównoważonego użytkowania gruntów rolnych oraz wspierania stosowania metod produkcji rolnej zgodnych z zasadami ochrony środowiska.

W perspektywie 2014-2020 przewidziano alokację w wysokości **1,7 mld euro** na inwestycje w ramach Celu tematycznego 5. *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz Celu Tematycznego 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów*.

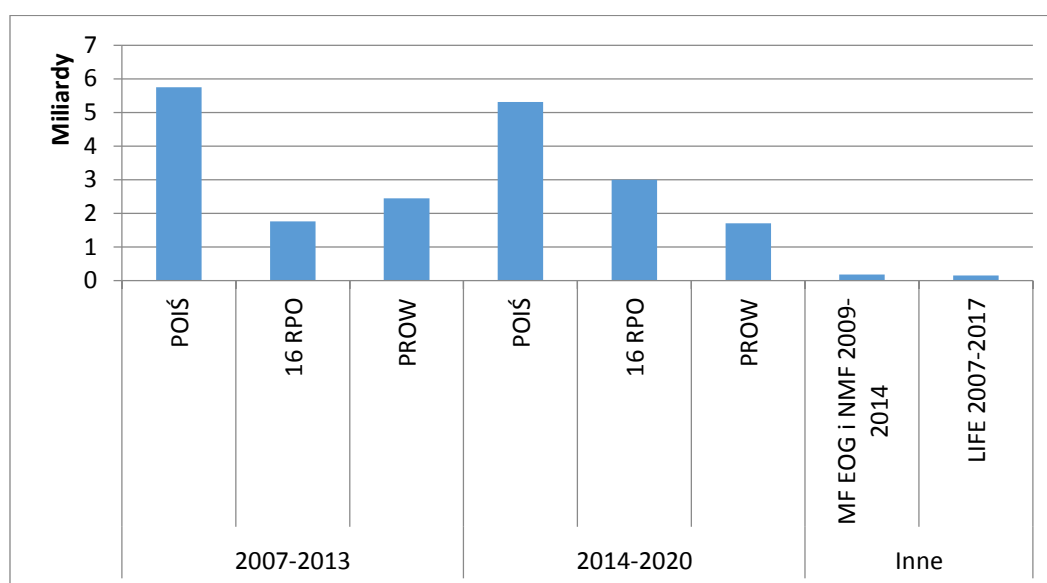
Na poziomie regionalnym środki zagraniczne są alokowane w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) zarządzanych przez zarządy województw, z których na dofinansowanie projektów środowiskowych:

- w perspektywie 2007-2013 przewidziano ok. **1,76 mld euro**,
- w perspektywie 2014-2020 dostępne będzie ok. **3,1 mld euro**⁴.

Instrument finansowy LIFE jest bezpośrednio zarządzany przez Komisję Europejską. W latach 2007-2013 alokacja dla Polski wynosiła ok. **88,3 mln euro**, natomiast na lata 2014-2017 ok. **64 mln euro**.

Poniższy wykres prezentuje skalę środków zagranicznych dostępnych na ochronę środowiska od 2007.

Zagraniczne środki na inwestycje w ochronie środowiska (euro)

⁴ Dane orientacyjne.

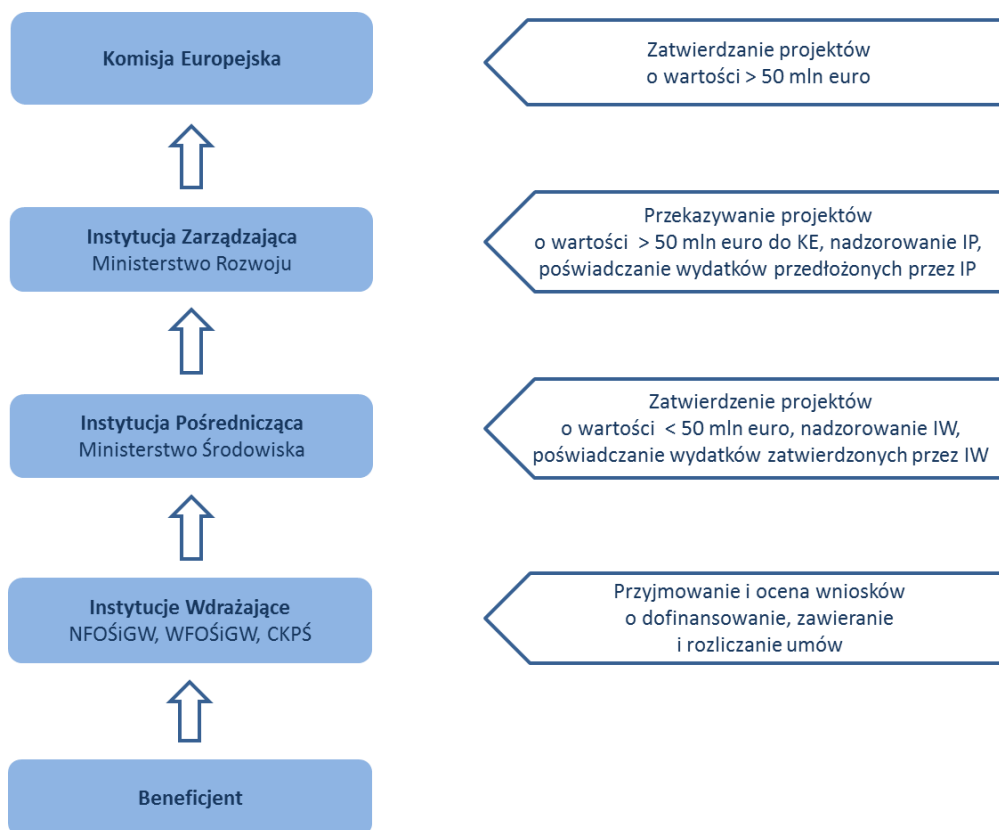
*Środki PO IiŚ zostały przedstawione łącznie ze środkami przewidzianymi na ochronę środowiska i energetykę, PO IiŚ 2007-2013 – ok. 5,75 mld euro, PO IiŚ 2014-2020 – ok. 5,3 mld euro.

2.1. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013

Decyzją z 7 grudnia 2007 r. Komisja Europejska zatwierdziła Program Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013. W ramach Programu realizowano duże inwestycje infrastrukturalne w zakresie ochrony środowiska, transportu, energetyki, kultury i dziedzictwa narodowego, ochrony zdrowia oraz szkolnictwa wyższego. Celem programu było wsparcie rozwoju gospodarczego Polski poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Łączna kwota przeznaczona na Program wynosiła 36,8 mld euro, w tym 28,3 mld euro ze środków Unii Europejskiej. Wydatki podlegające refundacji ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu mogły być ponoszone do końca 2015 r.

Na mocy porozumienia zawartego z ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego Minister Środowiska pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla osi priorytetowych I-V POIiŚ 2007-2013. Część zadań powierzonych Ministrowi Środowiska została przekazana **Narodowemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, 16 Wojewódzkim Funduszom Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych**, które pełnią funkcję **Instytucji Wdrażających**. Rolę poszczególnych instytucji w strukturze wdrażania Programu przedstawia poniższy schemat.

Instytucje zaangażowane we wdrażanie POIiŚ 2007-2013

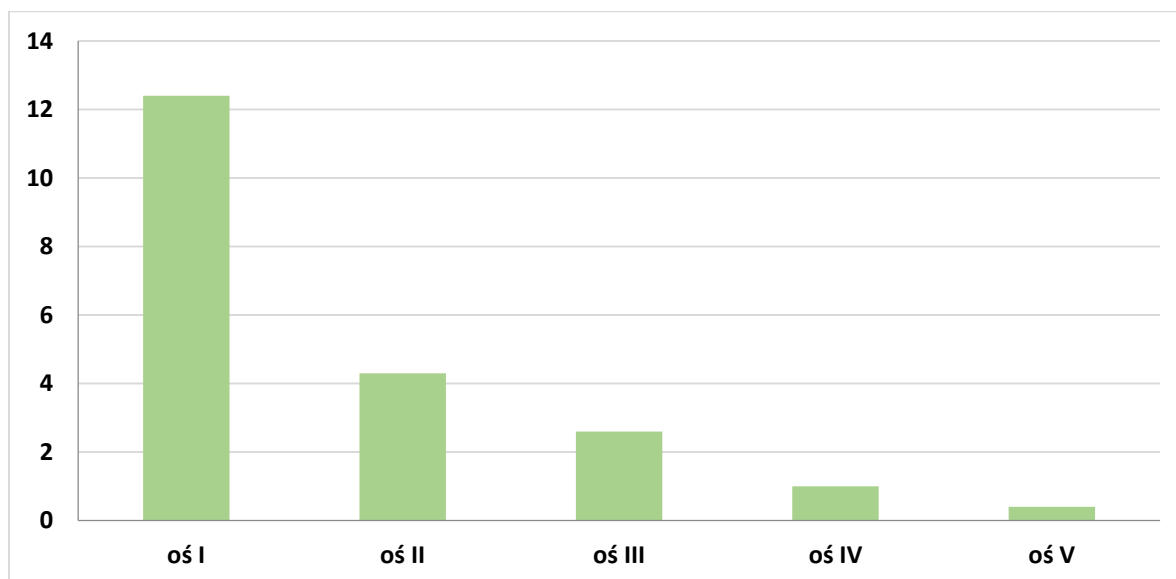

Źródło: opracowanie własne.

Alokacja UE przeznaczona na sektor środowiska POIiŚ 2007-2013, według stanu na 22 lutego 2016 r. wynosi ponad 20,6 mld zł (ok. 18% alokacji Programu). Została podzielona na 5 osi priorytetowych w następujący sposób:

- oś I – *Gospodarka wodno-ściekowa* – 12,4 mld zł,
- oś II – *Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi* – 4,3 mld zł,
- oś III – *Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska* – 2,6 mld zł,
- oś IV – *Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska* – 1 mld zł,
- oś V – *Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych* – 0,4 mld zł.

Podział alokacji między osie w sektorze środowiska w ramach POIiŚ 2007-2013 w mld zł.

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku priorytetów POIiŚ 2007-2013, za które odpowiada Minister Środowiska, nabór wniosków prowadzony był w ramach dwóch trybów.

Podstawowym trybem był tryb konkursowy. W odpowiedzi na ogłoszenie opublikowane przez instytucję organizującą konkurs (w osiach I i II był to MŚ, IV NFOŚiGW, a V CKPŚ), beneficjenci w określonym terminie składali wnioski o dofinansowanie.

Drugim trybem wyboru projektów w POIiŚ był tryb indywidualny. Polegał on na umieszczeniu projektu na *Liście projektów indywidualnych (LPI)*, która była ogłaszana przez Ministerstwo Rozwoju (wcześniej Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju). Umieszczenie projektu na LPI stanowiło wstępną deklarację jego dofinansowania. Po złożeniu wniosku o dofinansowanie projekty były oceniane według tych samych kryteriów, co projekty wyłonione w trybie konkursowym.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 znajduje się w końcowej fazie realizacji. Dla wszystkich projektów ostatecznym terminem ponoszenia wydatków podlegających refundacji był 31 grudnia 2015 r. W przypadku części projektów terminy zakończenia ich realizacji przypadają na 2016 r. Fundusze na dokończenie realizacji zakresów rzeczowych takich inwestycji finansowane mogą być już jednak wyłącznie ze środków krajowych – własnych beneficjentów.

Rozliczenie projektów i przekazanie dokumentów zamknięcia dla osi priorytetowych I-V na poziomie Ministra Środowiska musi nastąpić do 31 sierpnia 2016 r. Dokumenty zamknięcia dla całego Programu zostaną przekazane do Komisji Europejskiej do 31 marca 2017 r.

Kierunki wsparcia w ramach osi priorytetowych I-V POIiŚ 2007-2013

Oś I Gospodarka wodno-ściekowa

Głównym celem zadań podejmowanych w ramach osi I było wyposażenie aglomeracji powyżej 15 tys. RLM w systemy kanalizacji oraz oczyszczalnie ścieków zgodnie z wymogami dyrektywy Rady 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych.

Cele osi realizowane były w ramach działania:

1.1 Gospodarka wodno – ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM.

Projekty zrealizowane w ramach osi I przyczynią się do wykonania *Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych*. Dzięki wsparciu w ramach POIiŚ 2007-2013 zostały wybudowane, rozbudowane i zmodernizowane oczyszczalnie ścieków oraz rozbudowano i zmodernizowano sieci kanalizacji sanitarnej. Przyczyniło się to do eliminacji ze ścieków niektórych substancji niebezpiecznych, bezpośrednio zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz umożliwiło dotrzymanie bezpiecznych wskaźników emisyjnych w odniesieniu do pozostałych substancji zagrażających ekosystemom wodnym. W uzasadnionych przypadkach jako elementy kompleksowego projektu, realizowano również działania związane z budową i modernizacją systemów zaopatrzenia w wodę oraz budową kanalizacji deszczowej. Ze wsparcia w ramach osi I mogły korzystać jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego.

Oś II Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi

Głównym celem zadań podejmowanych w ramach osi II była redukcja ilości składowanych odpadów komunalnych, zwiększenie udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi i unieszkodliwieniu innymi metodami niż składowanie oraz likwidacja zagrożeń wynikających ze składowania odpadów zgodnie z krajowym i wojewódzkimi planami gospodarki odpadami. Ponadto, w ramach osi rekultywowano tereny zdegradowane, zabezpieczono osuwiska oraz brzegi morskie przed zjawiskiem erozji.

Cele osi realizowane były w ramach dwóch działań:

2.1. – *Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych,*

2.2. – *Przywracanie terenom zdegradowanym wartości przyrodniczych i ochrona brzegów morskich.*

Działania podejmowane w ramach zrealizowanych projektów, m.in. dzięki rozbudowie infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz przetwarzania odpadów, przyczyniły się nie tylko do redukcji składowania odpadów komunalnych, ale również do wzrostu recyklingu tych odpadów. Dodatkowo, przeprowadzono kompleksowe rekultywacje terenów zniszczonych przez wojsko i przemysł oraz podjęto działania mające na celu ratowanie brzegów morskich poprzez zapobieganie zanikowi plaż morskich i stabilizację morskiej linii brzegowej oraz zabezpieczono osuwiska.

Ze wsparcia w ramach osi II mogły korzystać jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, marszałkowie województw, wojewodowie, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, urzędy morskie oraz wojsko.

Oś III Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska

Główne zadania realizowane w ramach osi miały na celu zapewnienie odpowiedniej ilości zasobów wodnych na potrzeby ludności i gospodarki kraju oraz minimalizację skutków negatywnych zjawisk naturalnych i przeciwdziałanie poważnym awariom. Ponadto, w ramach osi prowadzono wsparcie dla monitoringu środowiska, co przyczyniło się do wzmocnienia procesów decyzyjnych.

Oś była realizowana w ramach trzech działań:

3.1. *Retencjonowanie wody i zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego,*

3.2. *Zapobieganie i ograniczanie skutków zagrożeń naturalnych oraz przeciwdziałanie poważnym awariom,*

3.3. *Monitoring środowiska.*

W ramach działania 3.1. przewidziano do realizacji inwestycje związane z bezpieczeństwem przeciwpowodziowym, małą retencją na obszarach leśnych, budową i modernizacją systemów odprowadzania wód opadowych i roztopowych w miastach położonych w obszarze Zatoki Gdańskiej. Projekty realizowane w ramach działań 3.2 i 3.3 miały natomiast charakter nieinfrastrukturalny i polegały na zakupie specjalistycznego sprzętu i wyposażenia.

Ze wsparcia w ramach osi III mogły korzystać regionalne zarządy gospodarki wodnej, wojewódzkie zarządy melioracji i urządzeń wodnych, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, Komenda Główna i komendy wojewódzkie Państwowej Straży Pożarnej, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska i wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska, urzędy morskie, Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa oraz Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Oś IV Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska

Głównym celem realizacji zadań w ramach osi było ograniczenie negatywnego wpływu działalności przemysłowej na środowisko i dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego. Wsparto projekty z zakresu systemów zarządzania środowiskowego, przygotowania niezbędnych audytów w celu uzyskania certyfikatów, wdrożenie działań niezbędnych do uzyskania certyfikatów i wdrażania najlepszych dostępnych technik (BAT).

W ramach osi IV wdrażanych było 6 działań:

4.1. *Wsparcie systemów zarządzania środowiskowego,*

4.2. *Racjonalizacja gospodarki zasobami i odpadami w przedsiębiorstwach,*

4.3. *Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie wdrażania Najlepszych Dostępnych Technik (BAT),*

4.4. *Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,*

4.5. *Wsparcie dla przedsiębiorstw w zakresie ochrony powietrza,*

4.6. *Wsparcie dla przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie odzysku i unieszkodliwiania odpadów innych niż komunalne.*

Ze wsparcia w ramach osi priorytetowej IV mogły korzystać małe, średnie i duże przedsiębiorstwa.

Oś V Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych

Głównym celem zadań realizowanych w ramach osi V jest ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat jego zasobów i zmniejszenia różnorodności biologicznej.

W jego ramach wdrażane były 4 działania:

5.1. *Wspieranie kompleksowych projektów z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz zachowanie różnorodności gatunkowej,*

5.2. *Zwiększenie drożności korytarzy ekologicznych,*

5.3. *Opracowanie planów ochrony,*

5.4. *Kształtowanie postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, w tym różnorodności biologicznej.*

Działania podejmowane w ramach projektów przyczyniły się do przywrócenia właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach chronionych. Wsparto gatunki zagrożone wyginięciem oraz różnorodność genetyczną roślin, zwierząt i grzybów. Ponadto, podjęto działania na rzecz przywrócenia drożności korytarzy ekologicznych i wsparto proces opracowania planów ochrony dla obszarów chronionych. Podjęto również działania zwiększające świadomość społeczeństwa w zakresie potrzeby i metod ochrony środowiska.

Ze wsparcia w ramach osi mogły skorzystać: parki narodowe, parki krajobrazowe i ich zespoły, jednostki organizacyjne Lasów Państwowych, organizacje pozarządowe, wojewodowie, ogrody botaniczne i zoologiczne, instytucje naukowe i jednostki badawczo-rozwojowe, w tym szkoły wyższe, urzędy morskie, jednostki rządowe i samorządowe, podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające ochroną obszarów chronionych, zarządcy dróg i linii kolejowych, policja, służba celna, straż graniczna i pożarna, regionalni konserwatorzy przyrody, ośrodki edukacji ekologicznej oraz instytucje oświatowe.

Stan wykorzystania środków finansowych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 (stan na 22 lutego 2016 r.)

W ramach priorytetów I-V zawarto łącznie **1055 umów o dofinansowanie⁵**, na kwotę wsparcia ze środków UE wynoszącą **prawie 20,5 mld zł. Całkowita wartość realizowanych projektów to prawie 43,5 mld zł.**

Liczbę i wartość zawartych umów o dofinansowanie w podziale na poszczególne priorytety zaprezentowano w poniższej tabeli.

Umowy podpisane w ramach POIiŚ 2007-2013

Oś	Liczba podpisanych umów	Kwota dofinansowania UE [mln zł]	Wartość całkowita projektów [mln zł]
I Gospodarka wodno-ściekowa	543	12 341	24 033
II Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	82	4 225	8 440
III Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska	25	2 528	3 612
IV Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska	231	1 008	6 908
V Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych	174	381	467
RAZEM	1055	20 483	43 461

Źródło: opracowanie własne.

⁵ Dotyczy aktualnych umów, z wyłączeniem umów rozwiązanych.

Od początku realizacji POIiŚ, tj. od 2007 r. do 22 lutego 2016 r. przekazano na rzecz beneficjentów płatności na łączną kwotę prawie 18,2 mld zł⁶.

Do 22 lutego br. zakończono pod względem finansowym **538 projektów** (zatwierdzono wnioski o płatność końcową opiewające na kwotę dofinansowania UE w wysokości **prawie 4,88 mld zł**).

Liczbę zakończonych i rozliczonych projektów w ramach poszczególnych priorytetów zaprezentowano w poniższej tabeli.

Projekty zakończone i rozliczone

Oś	Liczba zakończonych/rozliczonych projektów	Wartość dofinansowania UE w rozliczonych projektach [mln zł]
I Gospodarka wodno-ściekowa	167	2 803
II Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	21	677
III Zarządzanie zasobami i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska	4	263
IV Przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska	219	906
V Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych	127	227
RAZEM	538	4 876

Źródło: Opracowanie własne

2.2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

16 grudnia 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Ministerstwo Środowiska jest odpowiedzialne za realizację II osi priorytetowej „Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu”, na którą jest obecnie przeznaczony ok. **3,5 mld euro** ze środków UE. Wsparcie to zostało przewidziane na realizację inwestycji wpisujących się w 2 cele tematyczne:

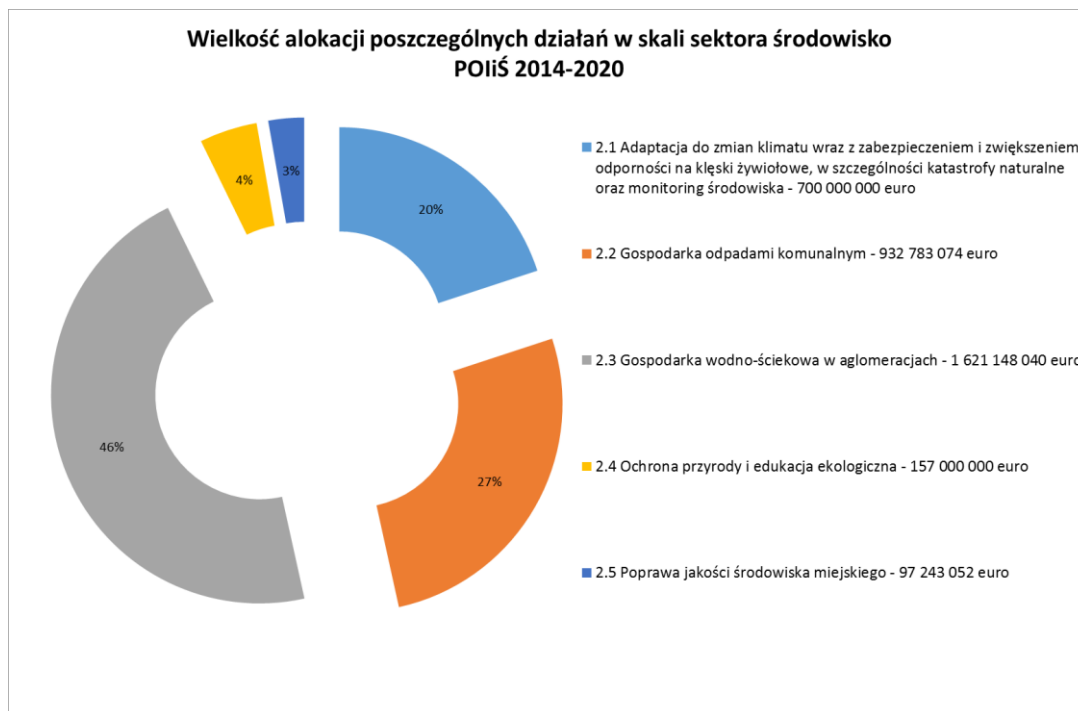
- Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem
- Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami.

Środki dostępne w ramach II osi POIiŚ 2014-2020 przeznaczone zostaną na inwestycje w obszarze:

- adaptacji do zmian klimatu, gospodarki wodnej, w tym inwestycje przeciwpowodziowe,
- gospodarki odpadami komunalnymi,
- gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrony przyrody, edukacji ekologicznej,
- rekultywacji terenów zdegradowanych i zanieczyszczonych oraz rozwoju terenów zielonych w miastach.

⁶ Dotyczy środków, których dysponentem jest Ministerstwo Środowiska

Działania będą wdrażane z pomocą **Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych.**

Potencjalni beneficjenci osi II POIiŚ 2014-2020 w ramach poszczególnych typów projektów to:

- Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej,
- regionalne zarządy gospodarki wodnej,
- wojewódzkie zarządy melioracji i urządzeń wodnych,
- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, działające w ich imieniu jednostki organizacyjne,
- podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych JST,
- jednostki organizacyjne Lasów Państwowych,
- urzędy morskie,
- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej,
- Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej,
- Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej im. J. Tuliszkowskiego – Państwowy Instytut Badawczy,
- Główny Inspektorat Ochrony Środowiska,
- Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska,
- Ministerstwo Środowiska,
- Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
- regionalne dyrekcje ochrony środowiska,
- Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych,
- parki narodowe,
- jednostki administracji rządowej,
- jednostki badawczo-naukowe,
- uczelnie,
- pozarządowe organizacje ekologiczne.

W 2015 r. ogłoszono 5 konkursów na 8 typów operacji w ramach pięciu działań na łączną kwotę **5,2 mld zł**. 2 nabory zakończyły się 29 stycznia br. – do Instytucji Wdrażających wpłynęło ok. 200 wniosków o dofinansowanie projektów na łączną kwotę ok. **3 mld zł**. Obecnie trwa ocena złożonych wniosków. 29 lutego br. skończył się nabór w ramach kolejnych 3 konkursów, dane z nich są w trakcie analizy.

W 2016 r. planowanych jest do ogłoszenia 17 konkursów na łączną alokację prawie **5,4 mld zł**. W ramach POIiŚ 2014-2020 realizowane będą również projekty pozakonkursowe. Obecnie w ramach osi II POIiŚ 2014-2020 zgłoszono na Wykaz projektów zidentyfikowanych 23 projekty (14 w ramach działania 2.1) *Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska* i 9 w ramach działania 2.4) *Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna* o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE ok. 1 650 mln zł. Wnioskodawcy podpisali pre-umowy albo deklaracje przygotowania projektów.

Ponadto, MŚ zgłosiło do IZ 7 dodatkowych projektów pozakonkursowych w ramach działania 2.1) *Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska* o łącznej wartości dofinansowania ze środków UE ok. **450 mln zł**.

2.3. Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy (MF EOG i NMF)

Polska stała się beneficjentem funduszy norweskich z chwilą przystąpienia do UE. Pierwsza edycja wdrażania NMF i MF EOG 2004-2009 została zakończona. W ramach pierwszej edycji Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MF EOG) na lata 2004 - 2009 na realizację inwestycji ekologicznych uzyskano wsparcie wynoszące ok. **112 mln euro**. Obecnie wdrażana jest kolejna perspektywa finansowa 2009-2014.

MF EOG i NMF 2009-2014

W ramach rozpoczętej drugiej edycji funduszy norweskich Polska otrzymała prawie **580 mln euro** (tj. 32% całkowitej alokacji). Na sektor środowiska w Polsce przeznaczono **180 mln euro**.

Wsparcie udzielane jest w ramach trzech programów operacyjnych:

- **PL02** *Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów* (alokacja: 20 mln euro);
- **PL03** *Wzmocnienie monitoringu środowiska i działań kontrolnych* (alokacja: 15 mln euro);
- **PL04** *Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii* (alokacja: 145 mln euro).

Minister Środowiska pełni funkcję Operatora Programu dla ww. programów operacyjnych, część zadań została powierzona **NFOŚiGW** na mocy stosownych Porozumień. Podstawową formą wyboru projektów jest tryb konkursowy.

Od rozpoczęcia wdrażania w 2013 r. zorganizowano 10 konkursów, które zaowocowały realizacją blisko 200 przedsięwzięć. Końcowy termin realizacji większości projektów przypada na 30 kwietnia 2017 r.⁷

Wśród najistotniejszych osiągniętych rezultatów zakończonych projektów można wskazać:

- zainstalowanie **9** urządzeń do odsiarczania, denitryfikacji lub zmniejszenia ilości pyłów (36% przewidywanej wartości dla Programu PL04);
- wymianę/modernizację **3** źródeł ciepła (16% przewidywanej wartości dla Programu PL04);
- zapoznanie się przez **9,2 mln** osób z tematem prowadzonych przez MŚ kampanii nt. różnorodności biologicznej i efektywności energetycznej (174% przewidywanej wartości dla Programów PL02 i PL04 łącznie);

Docelowo w wyniku realizacji wszystkich projektów planowane jest m.in.:

- Przeprowadzenie działań mających na celu przywrócenie właściwego stanu różnorodności biologicznej na **40 obszarach Natura 2000**
- Inwentaryzacja lub monitoring **10 inwazyjnych gatunków obcych**
- Ograniczenie presji **3 inwazyjnych gatunków obcych**
- Przeszkolenie **130 pracowników inspekcji ochrony środowiska**
- Zakup sprzętu dla **14 WIOŚ**
- Termomodernizację **250 budynków użyteczności publicznej**
- Redukcja/uniknięcie **emisji CO₂ o 75 000 t rocznie** (w wyniku termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, bez uwzględnienia redukcji w projektach realizowanych przez przedsiębiorstwa).

2.4. Regionalne Programy Operacyjne

Oprócz programów operacyjnych funkcjonujących na poziomie kraju (finansowanych ze środków UE), istnieją także programy operacyjne dla każdego województwa – czyli 16 Regionalnych Programów Operacyjnych. Kluczową rolę w zarządzaniu i wdrażaniu RPO pełnią zarządy województw jako Instytucje Zarządzające programami (IZ), które odpowiadają za przygotowanie i realizację RPO.

Inwestycje, na które pozyskano środki z Regionalnego Programu Operacyjnego, należy zrealizować na terenie danego województwa. Priorytety w poszczególnych Regionalnych Programach Operacyjnych są do siebie zbliżone i obejmują inwestycje związane ze zdrowiem, edukacją, rozwojem miast, turystyką, społeczeństwem informacyjnym, promocją regionu, wsparciem małych i średnich przedsiębiorstw. W perspektywie 2007-2013 na ochronę środowiska i zapobieganie zagrożeniom przeznaczono alokację w wysokości **1,76 mld euro**. Środki te zostały przeznaczone na cele tematyczne: gospodarka wodno-kanalizacyjna, gospodarka odpadami komunalnymi i przemysłowymi, promowanie bioróżnorodności i ochrony przyrody, rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów, ochrona powietrza, kontrola zanieczyszczeń.

W perspektywie 2014-2020 przeznaczono na realizację Celu Tematycznego 5. *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz Celu Tematycznego

⁷ Dla 168 projektów, w przypadku których MŚ wystąpiło o przedłużenie okresu realizacji. W przypadku pozostałych projektów data końcowa przypada na 30 kwietnia 2016 r.

6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów* **3,1 mld euro**⁸ alokacji w ramach RPO.

2.5. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko - sektor energetyka 2007-2013 oraz 2014-2020

Z ochroną środowiska związane są i będą pośrednio również niektóre działania współfinansowane ze środków Funduszu Spójności w ramach PO IiŚ przeznaczone na inwestycje w sektorze energetyki, dla których Instytucją Pośredniczącą jest obecnie **Minister Energii**.

NFOŚiGW pełni funkcję Instytucji Wdrażającej w POIiŚ 2007-2013 II Osi priorytetowej *Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna* dla działań:

9.1. Wysokosprawne wytwarzanie energii,

9.2. Efektywna dystrybucja energii,

9.3. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,

dla których łączna wartość wkładu UE wynosi nieco ponad **370 mln euro**.

W PO IiŚ 2014-2020 Priorytet I *Zmniejszenie emisyjności gospodarki* alokacja środków UE to ponad **1,8 mld euro**, z tego:

działanie 1.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych – alokacja 300 mln euro;

działanie 1.2. Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach – alokacja ok. 150 mln euro;

działanie 1.3 Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach – alokacja ok. 421 mln euro;

działanie 1.4 Rozwijanie i wdrażanie inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia – alokacja ok. 102 mln euro;

działanie 1.5 Efektywna dystrybucja ciepła i chłodu – alokacja ok. 337 mln euro;

działanie 1.6 Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe – alokacja ok. 276 mln euro;

Działanie 1.7 Kompleksowa likwidacja niskiej emisji na terenie konurbacji śląsko-dąbrowskiej – alokacja ok. 241 mln euro;

NFOŚiGW ma być Instytucją Wdrażającą dla poddziałania 1.3.1 (Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach publicznych), z alokacją 165,7 mln euro oraz działań 1.5 i 1.6.

2.6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 oraz 2014-2020

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarządza PROW na lata 2007-2013 oraz 2014-2020. Programy te są finansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz budżetu krajowego. W ramach PROW 2007-2013 osi 2 *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich* dofinansowywane są inwestycje mające na celu poprawę stanu środowiska m.in. poprzez zrównoważone użytkowanie gruntów rolnych, zachęcenie rolników do stosowania metod produkcji rolnej zgodnych z zasadami ochrony środowiska, a także wypłacanie rekompensat rolnikom poniesionych kosztów ze względu na położenie gospodarstwa na obszarze sieci NATURA 2000. Ponadto rolnicy mogą otrzymywać wsparcie finansowe w zakresie zalesiania gruntów rolnych

⁸ Dane orientacyjne.

i nieużytków. Podejmowane są także działania z zakresu ochrony lasów przed pożarami oraz katastrofami naturalnymi. Środki dostępne w ramach osi 2 wynosiły ok. **2,45 mld euro**.

W perspektywie 2014-2020 przewidziano alokację w wysokości **1,7 mld euro** na inwestycje w ramach Celu tematycznego 5. *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz Celu Tematycznego 6. *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów*.

2.7. LIFE

Program LIFE jest jedynym instrumentem finansowym UE koncentrującym się wyłącznie na współfinansowaniu projektów w dziedzinie ochrony środowiska. Celem Programu jest wspieranie procesu wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska, realizacja polityki ochrony środowiska oraz identyfikacja i promocja nowych rozwiązań dla problemów dotyczących ochrony środowiska. Program został ustanowiony w 1992 r. i jest zarządzany bezpośrednio przez Komisję Europejską. W każdym państwie członkowskim działa Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK) LIFE, do którego zadań należy m.in. konsultacja wniosków składanych do KE, współpraca z KE oraz promocja Programu w państwie członkowskim. Na mocy Porozumienia funkcję KPK pełni w Polsce **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**. Ministerstwo Środowiska nadzoruje NFOŚiGW w realizacji ww. zadań.

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) 614/2007 z 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska (LIFE+), Program w latach 2007-2013 dofinansował przedsięwzięcia w ramach trzech komponentów:

komponent I - Przyroda i różnorodność biologiczna,

komponent II - Polityka i zarządzanie w zakresie ochrony środowiska,

komponent III - Informacja i komunikacja.

Łączny budżet Programu dla wszystkich państw członkowskich wynosił 2,14 mld euro. **Alokacja dla Polski wynosiła ok. 88,3 mln euro**. Co do zasady poziom współfinansowania projektów wynosił 50% kosztów kwalifikowalnych. Projektodawcy mogli ubiegać się o współfinansowanie dodatkowo ze środków NFOŚiGW.

11 grudnia 2013 r. Parlament Europejski i Rada UE przyjęły rozporządzenia nr 1293/2013 w sprawie ustanowienia Programu działań na rzecz środowiska i klimatu (LIFE) i uchylające rozporządzenie (WE) nr 614/2007. Zgodnie z ww. rozporządzeniem, w latach 2014-2020 budżet Programu dla wszystkich państw członkowskich będzie wynosił 3,5 mld euro. Cele Programu będą realizowane poprzez dwa podprogramy: Podprogram działań na rzecz środowiska (alokacja ok. 2,6 mld euro) i Podprogram działań na rzecz klimatu (alokacja ok. 864 mln euro). Dodatkowo, KE wprowadziła wieloletnie programy prac na lata 2014-2017 i 2018-2020. Jedynie w ramach Podprogramu działań na rzecz środowiska w latach 2014-2017 będą obowiązywały alokacje krajowe. Dla Polski przydzielono ok. **64 mln euro**. Po 2017 r. w ramach Podprogramu działań na rzecz środowiska oraz w latach 2014-2020 w ramach Podprogramu działań na rzecz klimatu dofinansowanie będzie przyznawane najlepszym projektom, niezależnie od kraju, który przedłożył wniosek.

Co do zasady poziom współfinansowania projektów w latach 2014-2017 wynosi 60% kosztów kwalifikowalnych. Projektodawcy mogą również ubiegać się o współfinansowanie ze środków NFOŚiGW (łącznie maksymalnie do 95% kosztów kwalifikowalnych projektu).

W perspektywie 2014-2020 wprowadzono nowe rozwiązanie, jakim są **projekty zintegrowane**, tzn. projekty wdrażane na dużą skalę terytorialną, które cechują się zapewnieniem zaangażowania zainteresowanych stron a także promowaniem skoordynowanego wykorzystania przynajmniej jednego innego źródła finansowania. Przez cały okres programowania maksymalny poziom współfinansowania

ww. projektów ze środków LIFE będzie wynosił 60% kosztów kwalifikowalnych. Podkreślenia wymaga fakt, że zgodnie z wymogami KE, w celu zapewnienia równowagi geograficznej projektów zintegrowanych, przewiduje się, że dofinansowanie w latach 2014-2020 otrzymają jedynie 3 projekty zintegrowane z każdego państwa członkowskiego.

3. Rola Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej

3.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W przedstawionym systemie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej w Polsce, wiodącą rolę odgrywa Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, finansując lub współfinansując przedsięwzięcia proekologiczne ze środków własnych i będących w jego dyspozycji lub obsługiwanych przez niego środków europejskich.

Głównym celem działania NFOŚiGW, poprzez wsparcie finansowe proekologicznych przedsięwzięć, realizowanych w skali ogólnopolskiej, jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska i gospodarki wodnej w kraju. Projekty dofinansowane ze środków zagranicznych lub ze środków NFOŚiGW służą osiągnięciu efektów ekologicznych wynikających z międzynarodowych zobowiązań Polski (w tym *acquis* w obszarze ochrony środowiska).

NFOŚiGW dofinansowuje ochronę środowiska i gospodarkę wodną stosując bezzwrotne i zwrotne formy finansowego wsparcia.

Formy bezzwrotne to:

- dotacje na realizację zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych;
- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych;
- umorzenia pożyczek;
- częściowa spłata kapitału kredytów bankowych;
- dopłaty do oprocentowania lub ceny wykupu obligacji;
- dopłaty do demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji i dopłaty dla powiatów i gmin za zbiórke porzuconych na ich terenie pojazdów.

Formy zwrotne to:

- pożyczki z preferencyjnym oprocentowaniem;
- inwestycje kapitałowe.

Zakres przedmiotowy udzielanego przez NFOŚiGW dofinansowania określany jest według tzw. „dziedzin”. Są to:

- Ochrona wód;
- Gospodarka wodna;
- Ochrona klimatu i atmosfery;
- Ochrona powierzchni ziemi;
- Ochrona przyrody i krajobrazu;
- Geologia;
- Górnictwo;

- Monitoring Środowiska;
- Zapobieganie klęskom żywiołowym i poważnym awariom oraz usuwanie ich skutków;
- Edukacja ekologiczna;
- Ekspertyzy i prace naukowo-badawcze.

NFOŚiGW w latach 2007-2015 na ochronę środowiska i gospodarkę wodną wydatkował ze środków własnych łącznie ok. **21,1** mld zł, z tego:

- finansowanie pożyczkowe – ok. **10** mld zł;
- finansowanie bezzwrotne – ok. **11** mld zł;
- finansowanie kapitałowe – ok. **0,1** mld zł.

W zakresie realizacji przedsięwzięć proekologicznych z wykorzystaniem **środków europejskich** NFOŚiGW pełni rolę:

- a) Instytucji Pośredniczącej II stopnia dla funduszu przedakcesyjnego ISPA (2000-2003) oraz Funduszu Spójności (2004-2006). W ramach tych instrumentów finansowych zrealizowanych zostało 88 przedsięwzięć inwestycyjnych.
- b) Instytucji Wdrażającej dla pięciu priorytetów **PO IiŚ 2007-2013**. W przypadku działań realizowanych w ramach I i II priorytetu (odpowiednio: Gospodarka wodno-ściekowa i Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi) przedsięwzięcia są wdrażane zarówno przez NFOŚiGW (projekty o wartości powyżej 25 mln euro), jak i WFOŚiGW (projekty o wartości do 25 mln euro). Natomiast samodzielnie pełni funkcję w ramach Priorytetu II, IV i IX (w ramach działań 9.1–9.3 we współpracy z Ministerstwem Energii, wcześniej Gospodarki). NFOŚiGW współfinansuje ponadto środkami własnymi przedsięwzięcia wdrażane w ramach V Priorytetu (Ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych).
- c) Operatora Programu (wspólnie z MŚ) dla **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego**.

Przychodami NFOŚiGW, oprócz przychodów z opłat za korzystanie ze środowiska i kar za nieprzestrzeganie norm emisji zanieczyszczeń, określonych w POŚ, są również środki wynikające z kilkunastu innych ustaw np. Prawa energetycznego, Prawa geologicznego i górniczego, ustawy o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz środki pochodzące ze sprzedaży jednostek przyznanej Polsce emisji gazów cieplarnianych i innych substancji. Środki te rozliczane w NFOŚiGW w ramach tzw. „zobowiązań wieloletnich” mogą być przeznaczane wyłącznie na realizację zadań wskazanych w POŚ.

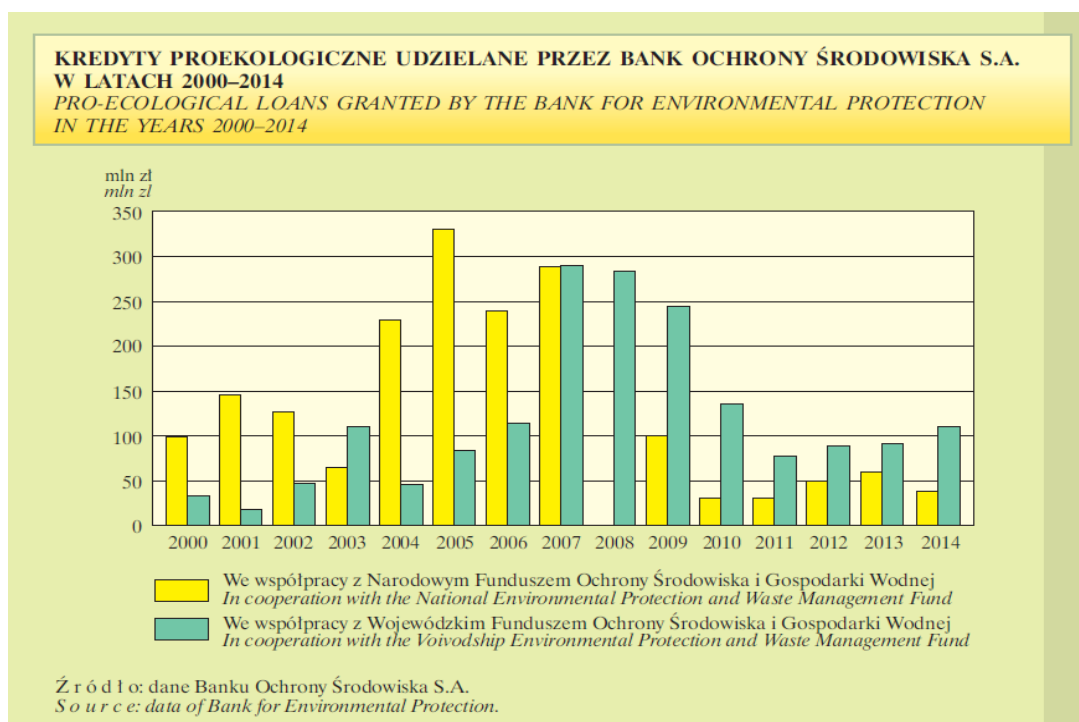
W latach 2007-2015, w ramach określonych powyżej tzw. „wpływów ekologicznych”, NFOŚiGW został zasilony kwotą **14,6** mld zł, w tym ok. **11,5** mld zł w zakresie tzw. „zobowiązań wieloletnich”.

W załączniku nr 1. przedstawiono szczegółowe informacje dotyczące podstawowych wielkości finansowych NFOŚiGW w latach 2007-2015 i plan tych wielkości na 2016 r.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem **Strategii działania Narodowego Funduszu na lata 2017-2020**.

3.2. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska a Bank Ochrony Środowiska

W systemie finansowania ochrony środowiska, opartym na funduszach ekologicznych, ważną rolę odgrywa, współfinansujący i współpracujący z funduszami, Bank Ochrony Środowiska S.A. (rozpoczął działalność w 1991 r.), który w ciągu 22 lat przeznaczył 11 mld zł na finansowanie projektów ekologicznych.

Za: „Ochrona środowiska 2015” GUS

NFOŚiGW jest większościowym akcjonariuszem Banku Ochrony Środowiska S.A. (od roku 2006) i posiada obecnie 56,62% akcji.

Strategia właścicielska NFOŚiGW wobec Banku postrzega go jako spółkę strategiczną, która stanowi istotny element finansowania inwestycji proekologicznych w Polsce. Priorytetem jest zachowanie pakietu kontrolnego akcji Banku oraz jego dalszy rozwój, w tym rozwój jego proekologicznej misji.

Bank Ochrony Środowiska posiada bogate doświadczenie w finansowaniu zadań proekologicznych i może uczestniczyć w znacznym zakresie we współfinansowaniu przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych w ramach programów zasilanych środkami zagranicznymi.

Obecnie planowane jest podwyższenie kapitału Banku celem wywiązania się z nałożonych przez Komisję Nadzoru Finansowego dodatkowych wymogów z zakresu adekwatności kapitałowej. Dzięki dokapitalizowaniu BOŚ będzie mógł zachować dodatnią dynamikę akcji kredytowej przy wyższym poziomie wskaźników wypłacalności.

3.3. Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Podobnie jak NFOŚiGW, wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej utworzone zostały w 1989 r., na mocy nowelizacji ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, ale jako instytucje publiczne posiadające osobowość prawną, która pozwala na samodzielne finansowanie przedsięwzięć, działają od 1993 r. Początkowo wojewódzkie fundusze działały w układzie 49 województw. Po wprowadzeniu reformy administracyjnej, w styczniu 1999 r. liczba wojewódzkich funduszy została zmniejszona do 16. Swą działalnością WFOŚiGW objęły obszar nowoutworzonych województw, przejęły także część kompetencji NFOŚiGW, dotyczącą finansowania inwestycji lokalnych.

W okresie 2007-2015 WFOŚiGW wydatkowały na ochronę środowiska i gospodarkę wodną **19,1** mld zł, z tego:

- pożyczki z preferencyjnym oprocentowaniem – **14,4** mld zł;
- finansowanie dotacyjne – **4,7** mld zł;
- inwestycje kapitałowe – **10** mln zł.

WFOŚiGW wypłaciły, we wskazanym powyżej okresie pożyczki z przeznaczeniem na:

- Gospodarkę ściekową i ochronę wód – **8,5** mld zł;
- Ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu – **3,9** mld zł;
- Gospodarkę odpadami – **1,4** mld zł;
- Pozostałe dziedziny – **0,6** mld zł.

W zakresie finansowania dotacyjnego WFOŚiGW w latach 2007-2015 dofinansowały przedsięwzięcia proekologiczne z przeznaczeniem na:

- Gospodarkę ściekową i ochronę wód – **1,5** mld zł;
- Ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu – **1,1** mld zł;
- Gospodarkę odpadami – **0,3** mld zł;
- Pozostałe dziedziny – **1,8** mld zł.

Przychody statutowe WFOŚiGW, w zakresie opłat za gospodarce korzystanie ze środowiska i kar za nieprzestrzeganie norm emisji zanieczyszczeń, w okresie 2007-2015, wyniosły łącznie **5,9** mld zł.

Wojewódzkie fundusze odgrywają znaczącą rolę w absorpcji środków pomocowych z Unii Europejskiej. Na mocy porozumienia z Ministrem Środowiska **WFOŚiGW są Instytucjami Wdrażającymi** projekty (o wartości poniżej 25 mln euro) w dwóch priorytetach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013: I – dotyczącym gospodarki wodno-ściekowej i II – gospodarki odpadami i ochrony powierzchni ziemi. Od 2007 roku wojewódzkie fundusze zawarły łącznie 518 umów na kwotę pond 6,3 mld zł.

Na podstawie porozumienia między NFOŚiGW a WFOŚiGW, w perspektywie 2014-2020 wojewódzkie fundusze będą wspierać NFOŚiGW w roli IW dla PO IiŚ 2014-2020, w odniesieniu do projektów z zakresu gospodarki wodno – ściekowej oraz gospodarki odpadami poprzez szkolenia, wsparcie merytoryczne (przygotowywanie wniosku od dofinansowanie) beneficjentów oraz przeprowadzanie kontroli na miejscu realizacji projektów.

Ponadto WFOŚiGW w Olsztynie oraz WFOŚiGW w Szczecinie, będą pełniły rolę Instytucji Pośredniczących dla Regionalnych Programów Operacyjnych w perspektywie 2014-2020.

Alokacja na działania środowiskowe powierzone do realizacji wojewódzkim funduszom w ramach RPO 2014-2020:

- WFOŚiGW w Szczecinie 195 mln euro,
- WFOŚiGW w Olsztynie 206 mln euro.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach pełni również funkcję Instytucji Wdrażającej dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 w zakresie osi priorytetowej I *Zmniejszenie emisyjności gospodarki* działanie 1.7. *Kompleksowa likwidacja niskiej emisji na terenie konurbacji śląsko-dąbrowskiej*.

3.4. Wspólna strategia działania NFOŚiGW i WFOŚiGW

Współpraca NFOŚiGW i WFOŚiGW w obszarze finansowym w okresie obowiązywania Wspólnej Strategii działania NFOŚiGW i WFOŚiGW na lata 2013-2016 to przede wszystkim wsparcie finansowe udzielane wojewódzkim funduszom przez Narodowy Fundusz. W latach 2011-2015 NFOŚiGW udzielił WFOŚiGW dofinansowania, w postaci udostępnienia środków, na kwotę prawie 1,3 mld zł, z tego w postaci pożyczek nieco ponad 1 mld zł, a w postaci dotacji prawie 250 mln zł.

Wsparcie dla WFOŚiGW realizowane było przez programy „SYSTEM”, „KAWKA”, „Prosument” oraz „Usuwanie wyrobów zawierających azbest”.

W 2015 r. NFOŚiGW we współpracy z 14 wojewódzkimi funduszami rozpoczął realizację projektu **„Ogólnopolski system wsparcia doradczego dla sektora publicznego, mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej oraz OZE”**. Jest on realizowany i finansowany w ramach poddziałania 1.3.3. I Priorytetu PO IiŚ 2014-2020.

Projekt realizowany jest w formie projektu partnerskiego przez Beneficjenta - NFOŚiGW, jako Partnera Wiodącego oraz 14 WFOŚiGW i Województwo Lubelskie, jako Partnerów.

Projekt polega na stworzeniu nieodpłatnego systemu wsparcia doradczego oraz na realizacji zadań związanych z podnoszeniem wiedzy z zakresu efektywności energetycznej i OZE.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem **Wspólnej Strategii działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy na lata 2017-2020**. NFOŚiGW przekazał do WFOŚiGW założenia do Wspólnej Strategii w celu uzgodnienia.

Przewiduje się, że formuła strategii będzie oparta na współpracy NFOŚiGW i WFOŚiGW w celu pełnego i efektywnego wykorzystania środków perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020, przyczyniając się do wypełnienia wymagań dla Polski wynikających z:

- Pakietu klimatycznego;
- Pakietu energetycznego;
- Dyrektywy OZE;
- Dyrektywy o efektywności energetycznej;
- Dyrektywy EU ETS

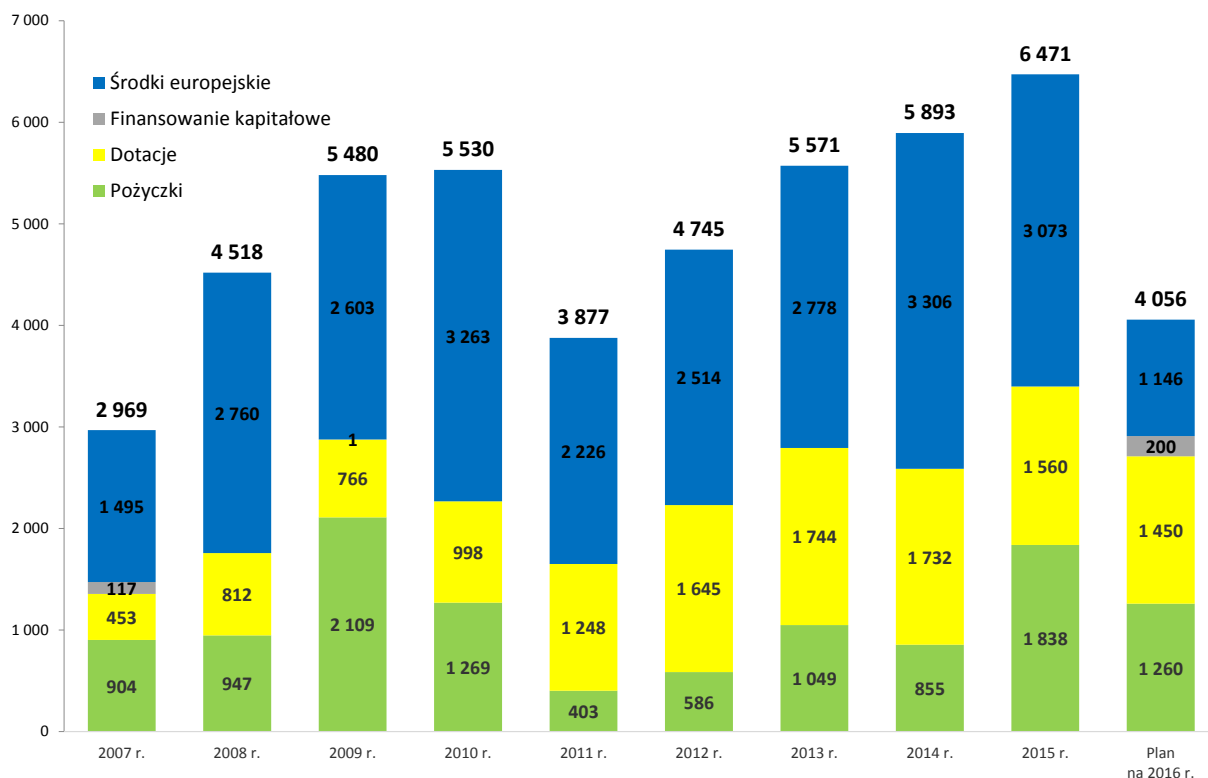
oraz warunkowań wynikających z prawa polskiego, w tym:

- ustawy Prawo energetyczne;
- ustawy o efektywności energetycznej;
- dokumentów strategicznych i sektorowych.

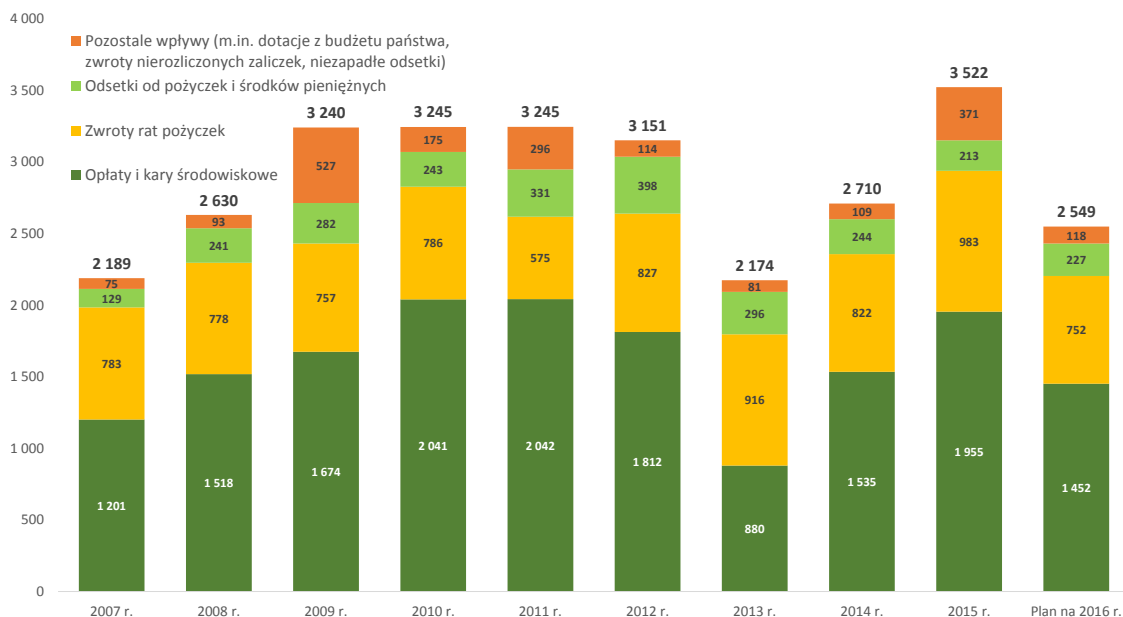
4. Załączniki:

Załącznik nr 1. Wykresy dotyczące podstawowych wielkości finansowych NFOŚiGW w latach 2007-2015 i plan tych wielkości na 2016 r.

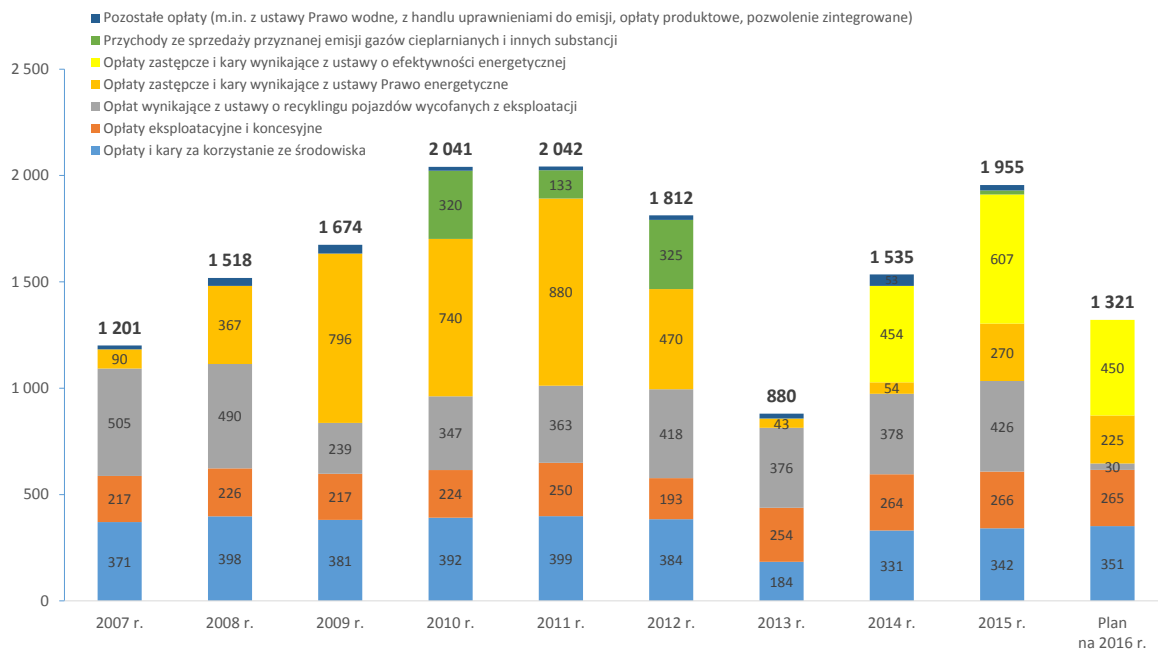
Rys. 1 Finansowanie przez NFOŚiGW ochrony środowiska i gospodarki wodnej ze środków własnych i będących w dyspozycji i obsługiwanych środków europejskich (mln zł)

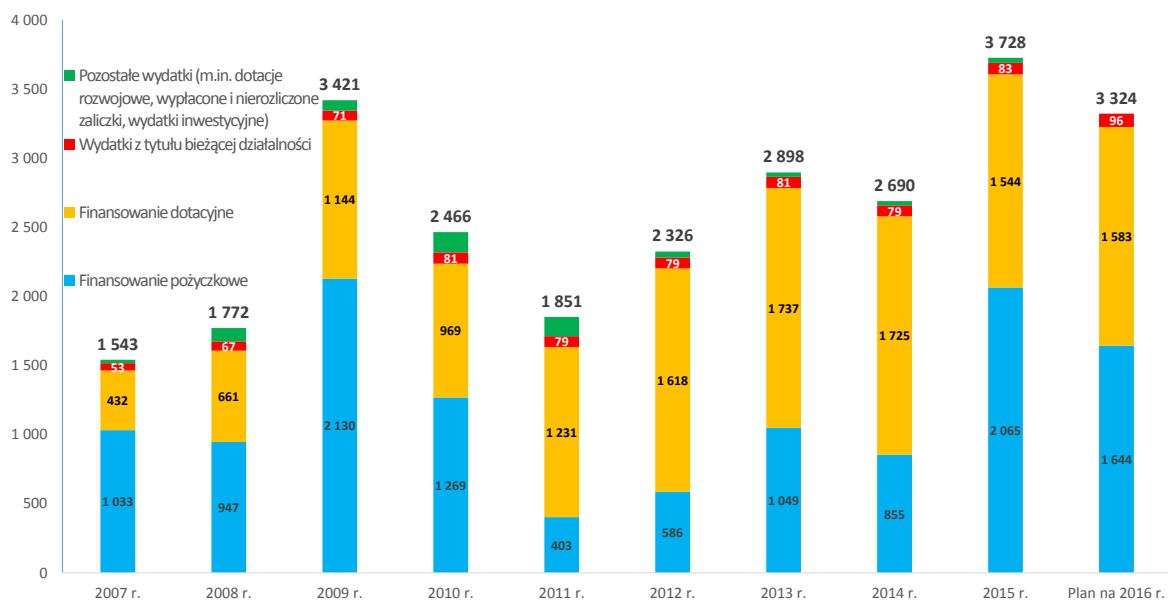
Rys. 2 Struktura wpływów NFOŚiGW (mln zł)

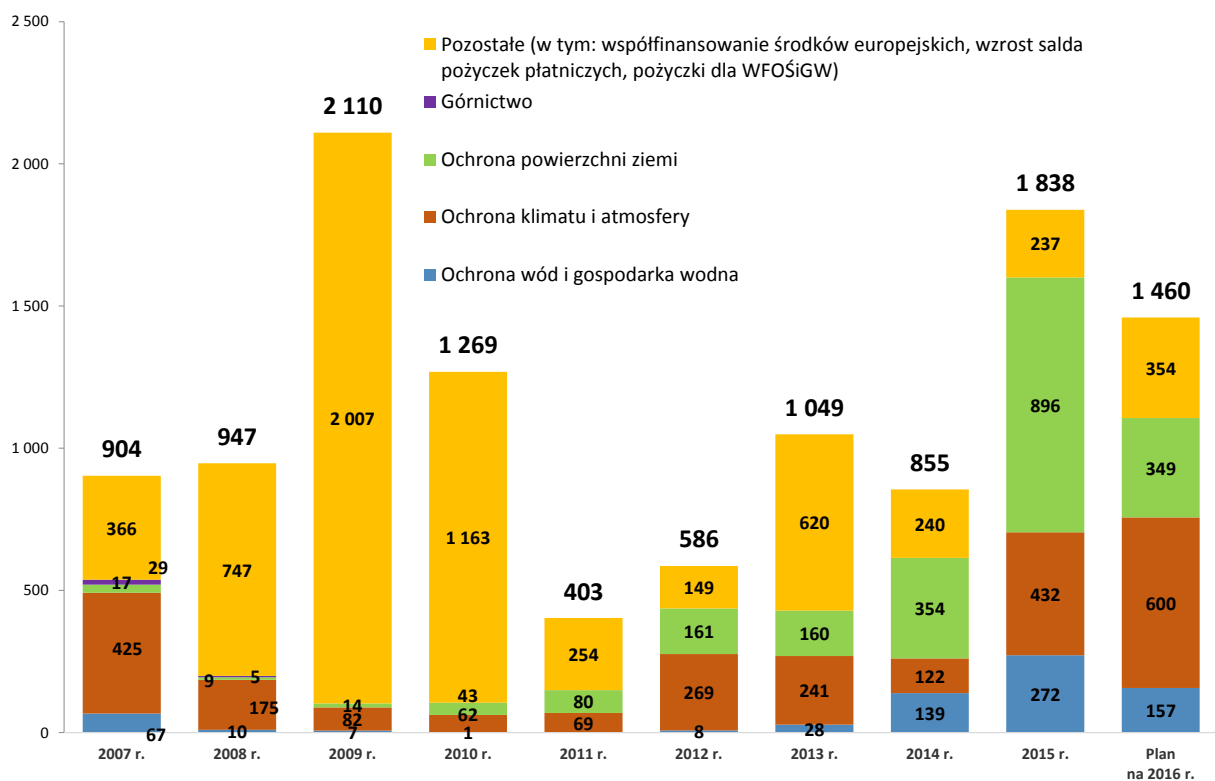
Rys. 3 Przychody NFOŚiGW z tytułu opłat i kar środowiskowych (mln zł)

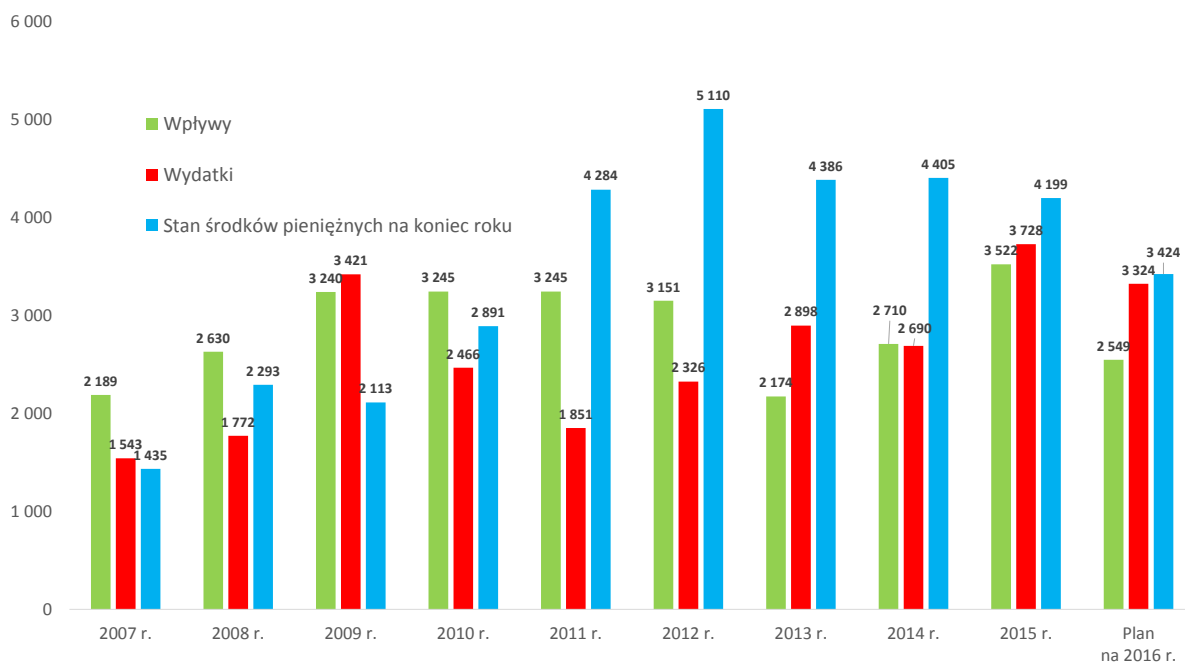
Rys. 4 Struktura wydatków NFOŚiGW (mln zł)

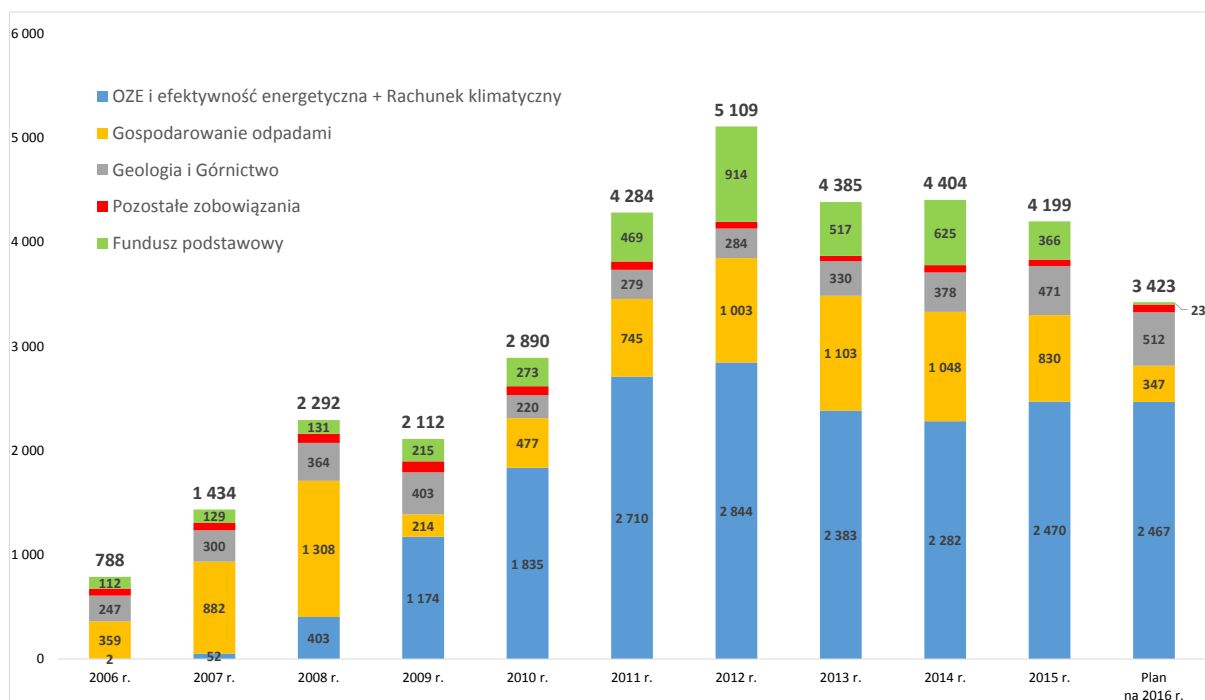
Rys. 5 Struktura wypłat pożyczek NFOŚiGW – ujęcie dziedzinowe (mln zł)

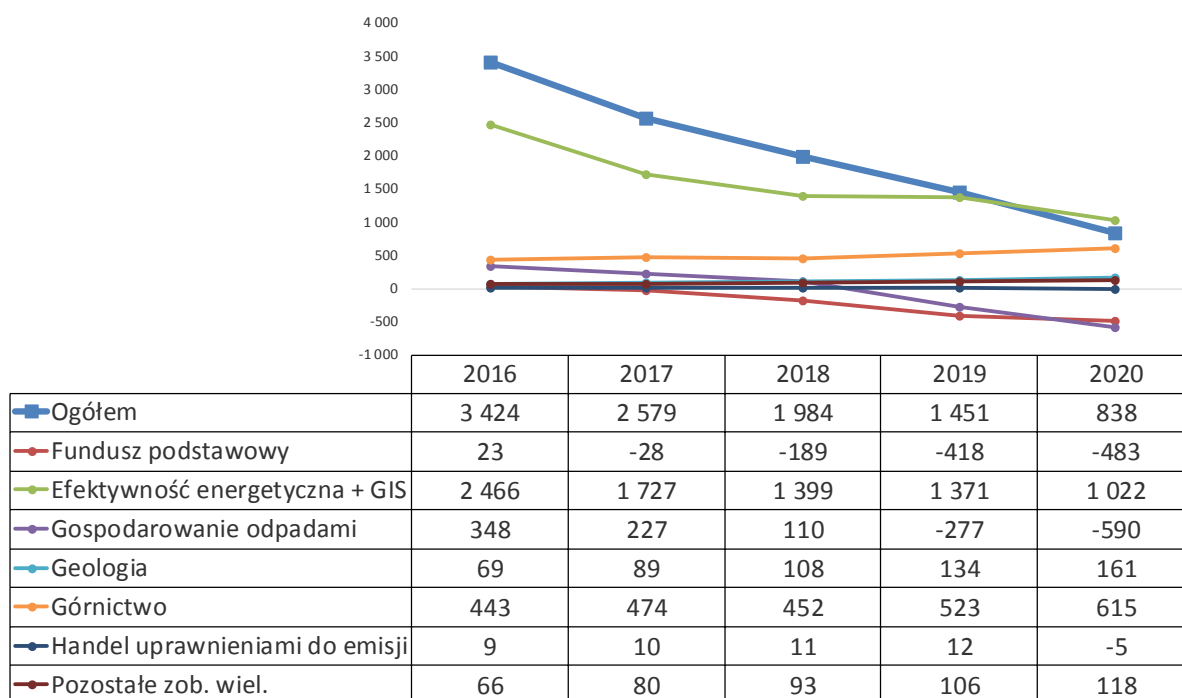
Rys. 6 Stan środków pieniężnych NFOŚiGW (mln zł)

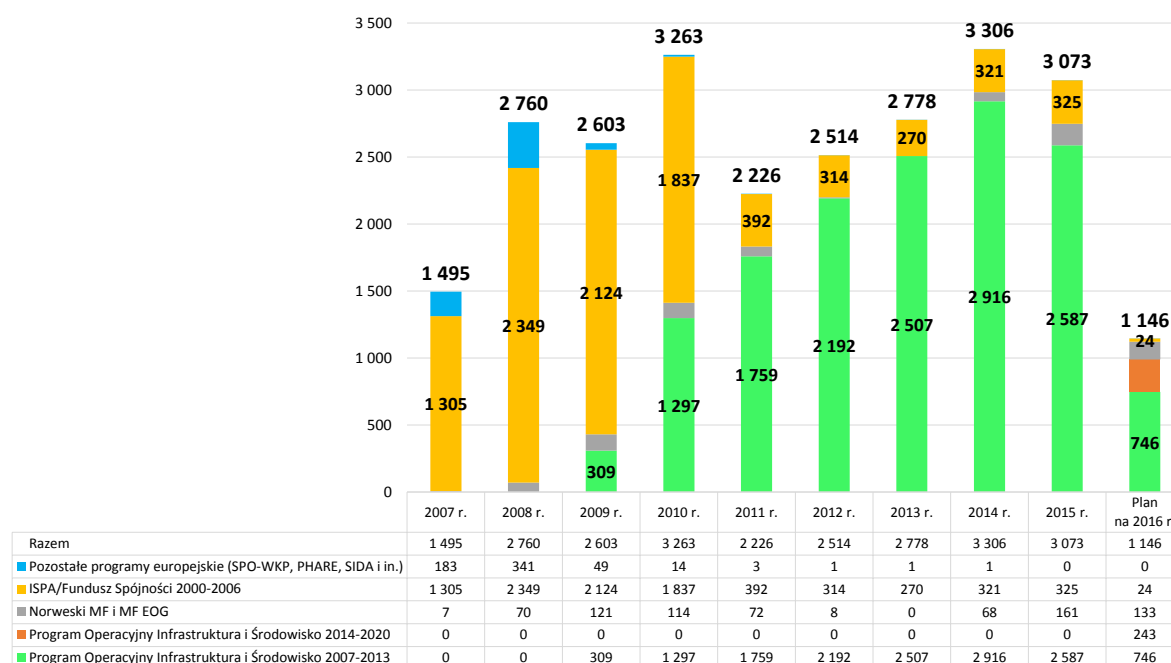
Rys. 7 Struktura środków pieniężnych (mln zł)

Rys. 8 Prognoza płynności finansowej NFOŚiGW w okresie do 2020 r. - ujęcie roczne wg funduszy (mln zł)

Rys. 9 Środki europejskie obsługiwane przez NFOŚiGW (mln zł)

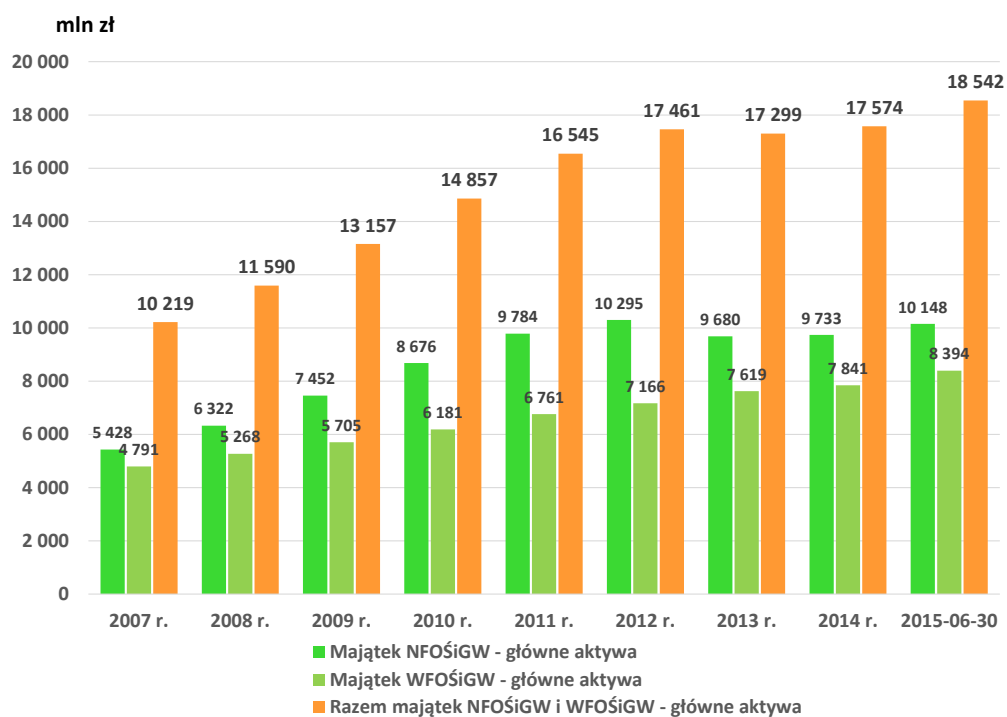

Załącznik nr 2. Porównanie wielkości finansowych NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2007-2014 i na 30.06.2015 r.

Tab. 1. Majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2007-2014 i na 30.06.2015 r. (mln zł)

Poz.	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Wykonanie 2007 r.	Wykonanie 2008 r.	Wykonanie 2009 r.	Wykonanie 2010 r.	Wykonanie 2011 r.	Wykonanie 2012 r.	Wykonanie 2013 r.	Wykonanie 2014 r.	Wykonanie 2015-06-30
1	Należności z tytułu udzielonych pożyczek NFOŚiGW	3 993	4 029	5 340	5 785	5 500	5 186	5 294	5 328	5 949
2	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu NFOŚiGW	1 435	2 293	2 112	2 891	4 284	5 109	4 386	4 405	4 199
3	Majątek NFOŚiGW - główne aktywa (1+2)	5 428	6 322	7 452	8 676	9 784	10 295	9 680	9 733	10 148
Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej										
4	Należności z tytułu udzielonych pożyczek WFOŚiGW	3 633	4 187	4 628	4 858	5 216	5 325	5 596	6 202	6 244
5	Środki pieniężne i papiery wartościowe przeznaczone do obrotu WFOŚiGW	1 158	1 081	1 077	1 323	1 545	1 841	2 023	1 639	2 150
6	Majątek WFOŚiGW - główne aktywa (4+5)	4 791	5 268	5 705	6 181	6 761	7 166	7 619	7 841	8 394
7	Razem majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy - główne aktywa (3+6)	10 219	11 590	13 157	14 857	16 545	17 461	17 299	17 574	18 542

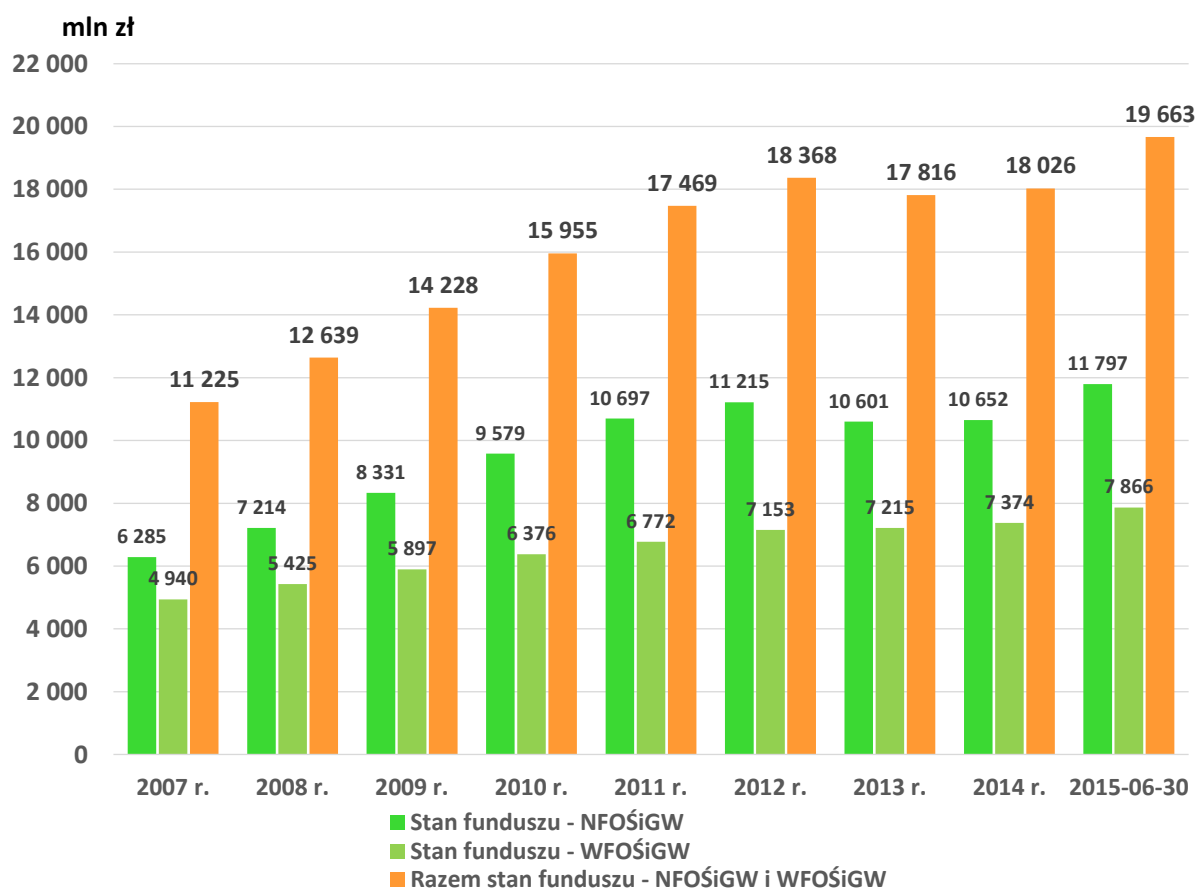
Rys. 1. Majątek Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2007-2014 i na 30.06.2015 r. – prezentacja graficzna (mln zł)

Tab. 2. Stan funduszu - Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2007-2014 i na 30.06.2015 r. (mln zł)

Poz.	Stan fundusz (majątek netto)	Wykonanie 2007 r.	Wykonanie 2008 r.	Wykonanie 2009 r.	Wykonanie 2010 r.	Wykonanie 2011 r.	Wykonanie 2012 r.	Wykonanie 2013 r.	Wykonanie 2014 r.	Wykonanie 2015-06-30
1	Stan funduszu - NFOŚiGW	6 285	7 214	8 331	9 579	10 697	11 215	10 601	10 652	11 797
2	Stan funduszu - WFOŚiGW	4 940	5 425	5 897	6 376	6 772	7 153	7 215	7 374	7 866
3	Razem stan funduszu - NFOŚiGW i WFOŚiGW	11 225	12 639	14 228	15 955	17 469	18 368	17 816	18 026	19 663

Rys. 2 Stan funduszu - Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy w latach 2007-2014 i na 30.06.2015 r. (mln zł)

Tab. 3. Udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków własnych NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2007-2015 (mln zł)

Wyszczególnienie	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	RAZEM 2007-2015
Pożyczki NFOŚiGW	904	947	2 109	1 269	403	586	1 049	855	1 838	9 960
Dotacje NFOŚiGW	453	812	766	998	1 248	1 645	1 744	1 732	1 560	10 959
Razem	1 356	1 759	2 876	2 267	1 651	2 231	2 793	2 587	3 398	20 919
Pożyczki WFOŚiGW	1 443	1 572	1 577	1 434	1 568	1 444	1 579	1 972	1 822	14 411
Dotacje WFOŚiGW	473	454	467	519	561	590	544	608	518	4 734
Razem	1 917	2 027	2 044	1 953	2 129	2 034	2 123	2 580	2 339	19 146

Rys. 3. Udział finansowania pożyczkowego w wypłatach ze środków własnych NFOŚiGW i WFOŚiGW w latach 2007-2015 – prezentacja graficzna

